

УДК 339.96(477)

Мединська Т. В.,

tetyanamed16@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7998-4107,

Researcher ID F-6372-2019,

к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Боднарюк І. Л.,

i.l.bodnariuk@nuwm.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3621-4193,

к.е.н., доц., голова циклової комісії управління та адміністрування ВСП “Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП”, м. Рівне

Олійник Н. Р.,

febbssb@ukr.net,

к.е.н., старший викладач кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА ЯК ОСНОВА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. Російське вторгнення в Україну призвело до: масового порушення ланцюжків економічної діяльності, руйнування виробничих потужностей та об'єктів критичної інфраструктури; загострення екологічних проблем; міграції населення та загибелі людей. Поточна оцінка збитків, завданих Україні країною-агресоркою, сягає сотень мільярдів доларів, і ця цифра продовжує зростати. Масштаби і наслідки війни ставлять під загрозу результати соціально-економічного розвитку України, дестабілізують виробництво, порушують канали торгівлі (зокрема, експортні), зменшують інвестиції та призводять до відтоку людського капіталу. Це, у свою чергу, впливає на зменшення ВВП, доходів державного бюджету, кількості платників податків, водночас зростає рівень безробіття та індекс цін. Сукупний вплив цих факторів призводить до соціально-економічної кризи в державі, подолання якої в умовах продовження війни і лише власними силами є неможливим. Відтак фінансова допомога міжнародних партнерів - необхідна умова забезпечення життєздатності української економіки та обороноздатності української армії. Метою дослідження є вивчення теоретичних аспектів міжнародної фінансової допомоги Україні в умовах війни, державного механізму відновлення України та забезпечення міжнародної фінансової підтримки. Основними результатами дослідження є: систематизація класифікації міжнародної фінансової допомоги; аналіз структури міжнародної допомоги в розрізі країн та видів; оцінка рівня міжнародної допомоги до ВВП країн-партнерів; розкриття процесу формування державного механізму відновлення України; визначення перспектив надання міжнародної фінансової підтримки у повоєнний період. У статті проведено порівняльний аналіз обсягів та структури міжнародної допомоги та рівня допомоги до ВВП країн-партнерів. Досліджено, що стратегічний план відновлення узгоджується з роботою Національної ради відновлення та Декларацією Лугано, у якому окреслено шість ключових пріоритетних напрямків відновлення економіки України: макроекономічна стабільність, економічна свобода, євроінтеграція та доступ до ринків, доступ до ноу-хау, доступ до фінансів, трансформація пріоритетних секторів. Перспективними напрямками досліджень у даному напрямку є систематизація інструментів економічного відновлення України та механізмів їх застосування міжнародними партнерами: надання макрофінансової допомоги для підтримки стабільності; надання технічної допомоги, зосередженої на узгодженні законодавства ЄС; використання спеціальних фінансових інструментів ЄС та МФО для забезпечення галузевої трансформації, сумісної з ЄС; страхування військових ризиків для відновлення зруйнованих активів та нових інвестицій; залучення інституційних інновацій ЄС для забезпечення участі України в інституціях ЄС під час процесу вступу; впровадження спільних партнерських проектів для сприяння передачі знань та міжлюдським контактам.

Ключові слова: міжнародна допомога, фінансова, військова, гуманітарна, структура міжнародної допомоги, стратегія економічного відновлення.

Medynska T. V.,

tetyanamed16@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7998-4107,

Researcher ID F-6372-2019,

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Bodnariuk I. L.,

i.l.bodnariuk@nuwm.edu.ua, ORCID ID: 0000-0003-3621-4193,

Ph.D., Associate Professor, Chairman of the Cyclical Commission of Management and Administration, Separate Structural Unit "Rivne Technical Vocational College of the The National University of Water and Environmental Engineering", Rivne

Oliynyk N. R.,

febbssb@ukr.net,

Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Finance, Economic Security, Banking and Insurance Business, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

INTERNATIONAL ASSISTANCE AS THE BASIS OF THE POST-WAR RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Abstract. *Russia's invasion to Ukraine has led to massive disruption of economic activity chains, destruction of production facilities and critical infrastructure; aggravation of environmental problems; migration of people and loss of life. The current estimate of the damage caused to Ukraine by the aggressor country reaches hundreds of billions of dollars and this figure continues to grow. The scale and consequences of the war jeopardize the results of Ukraine's socio-economic development, destabilize production, disrupt trade channels (including exports), reduce investment and lead to an outflow of human capital. This, in turn, leads to a decline in GDP, state budget revenues and the number of taxpayers, while increasing unemployment and the price index. The combined effect of these factors leads to a socio-economic crisis in the country, which cannot be overcome in the context of the ongoing war and on our own. Therefore, financial assistance from international partners is a prerequisite for ensuring the viability of the Ukrainian economy and the defense capability of the Ukrainian army. The purpose of the study is to examine the theoretical aspects of international financial assistance to Ukraine in times of war, the state mechanism for Ukraine's recovery and the provision of international financial support. The main results of the study are: systematization of the classification of international financial assistance; analysis of the structure of international assistance by country and type; assessment of the level of international assistance to GDP of partner countries; disclosure of the process of formation of the state mechanism for the restoration of Ukraine; determination of the prospects for international financial support in the post-war period. The article provides a comparative analysis of the volume and structure of international aid and the level of aid to GDP of partner countries. It is shown that the Strategic Recovery Plan is consistent with the work of the National Recovery Council and the Lugano Declaration, which outlines six key priority areas for the recovery of Ukraine's economy: macroeconomic stability, economic freedom, European integration and market access, access to know-how, access to finance and transformation of priority sectors. A promising area of research in this area is to systematize the instruments of Ukraine's economic recovery and the mechanisms of their application by international partners: macro-financial assistance to maintain stability; technical assistance focused on the harmonization of EU legislation; use of special financial instruments of the EU and IFIs to ensure EU-compatible sectoral transformation; war risk insurance to restore destroyed assets and new investments; and the involvement of EU institutional innovations.*

Key words: international assistance, financial, military, humanitarian, structure of international assistance, economic recovery strategy.

JEL Classification: F35

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-14>

Постановка проблеми. Сучасний стан міжнародних відносин вимагає всеосяжного підходу до аналізу поведінки суб'єктів міжнародного життя у глобальному суспільстві. Зміна конфігурації ролі провідних країн світу породжує нові підходи до ведення зовнішньої політики, серед яких прогресуючим є політика розвитку і зовнішня допомога як її основний інструмент. У 1970 р. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято

резолуцію, в якій погоджено, що економічно розвинені країни світу надаватимуть офіційну щорічну допомогу для розвитку країнам, які розвиваються, що протягом п'яти років повинно досягти хоча б 0,7 % від валового національного доходу країни-донора. Допомога на двосторонньому рівні – це надходження асигнувань безпосередньо від офіційно уповноваженого державою органу до країни-реципієнта. За даними Організації

економічного співробітництва та розвитку ООН, основними постачальниками двосторонньої допомоги є: Австралія, Бельгія, Великобританія, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, США, Фінляндія, Швейцарія та Швеція. Дослідження питань міжнародної допомоги в умовах війни є актуальним і надважливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що досліджуються в роботі, привертало увагу вітчизняних науковців, зокрема Ангел Є., Грицун В., Дугінець Г., Квятковська О., Ніжейко К. та інших. Проте важливими, на нашу думку, та мало дослідженими є питання цілей, структури та ролі міжнародної допомоги повоєнному відновленню економіки України.

Постановка завдання. У формуванні міжнародних відносин держави керуються саме національними інтересами, які формують їх фундаментальні цілі, зокрема стратегічної безпеки. Відповідно до Меморандуму (Будапештського) про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, що підписаний 05.12.1994 року лідерами України, Російської Федерації, Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії і Сполученими Штатами Америки, країни підтверджують їх зобов'язання утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України, і що ніяка їхня зброя ніколи не буде використовуватися проти України, крім цілей самооборони або будь-яким іншим чином згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй. З огляду на недотримання зобов'язань Росією та повномасштабну війну проти України США та Великобританія надають матеріальну, військову та гуманітарну допомогу для забезпечення самооборони, територіальної цілісності та політичної незалежності нашої держави [7, 8].

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна допомога – це сукупність економічних, соціальних та технічних благ, наданих

для розвитку певної країни. В сьогоденнішніх умовах міжнародна допомога – це ресурсна база, яка надається для реконструкції інфраструктури, інституцій, економіки, щоб подолати наслідки війни.

Відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №75 від 24.04.2022р. “Про затвердження Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 23 серпня 2022 року” до таких областей віднесено: Чернігівську, Сумську, Харківську, Донецьку, Луганську, Запорізьку, Дніпропетровську, Херсонську, Миколаївську [11]. Відтак бойові дії ведуться в 9 областях, на які припадає близько 45% ВВП України.

Масштаби і наслідки війни ставлять під загрозу результати соціально-економічного розвитку України, дестабілізують виробництво, порушують канали торгівлі (зокрема, експортні), зменшують інвестиції та призводять до відтоку людського капіталу [3]. Це, у свою чергу, впливає на зменшення ВВП, доходів державного бюджету, кількості платників податків, водночас зростає рівень безробіття та індекс цін. Сукупний вплив цих факторів призводить до соціально-економічної кризи в державі, подолання якої в умовах продовження війни і лише власними силами є неможливим. Відтак фінансова допомога міжнародних партнерів - необхідна умова забезпечення життєздатності української економіки та обороноздатності української армії.

Основною метою під час війни (етап допомоги) є підтримка економіки, що водночас розглядається як намагання пом'якшити найбільш значні потрясіння для економіки та населення. На етапі надання допомоги найбільш важливими сферами соціально-економічних заходів є відображені на рис. 1.

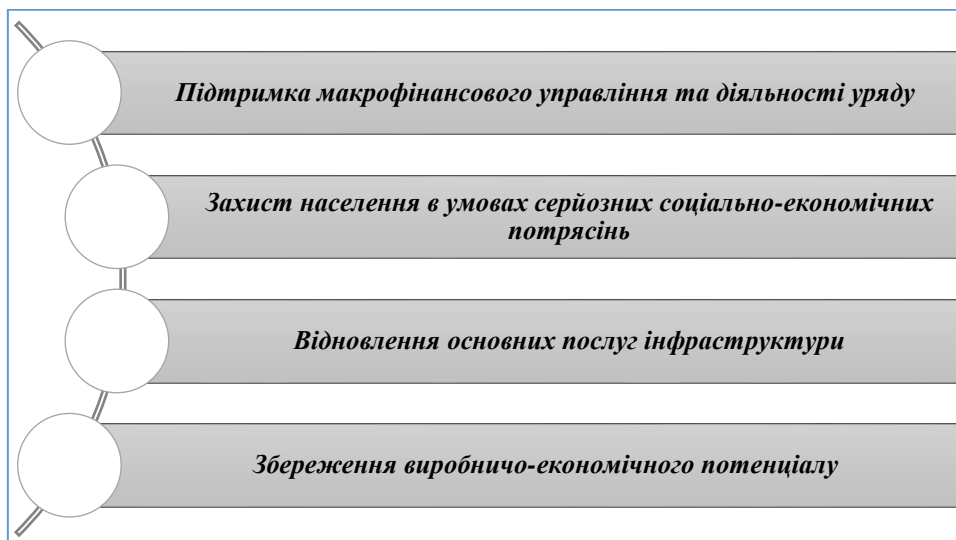

Рис. 1. Цілі міжнародної фінансової допомоги під час війни
(складено авторами)

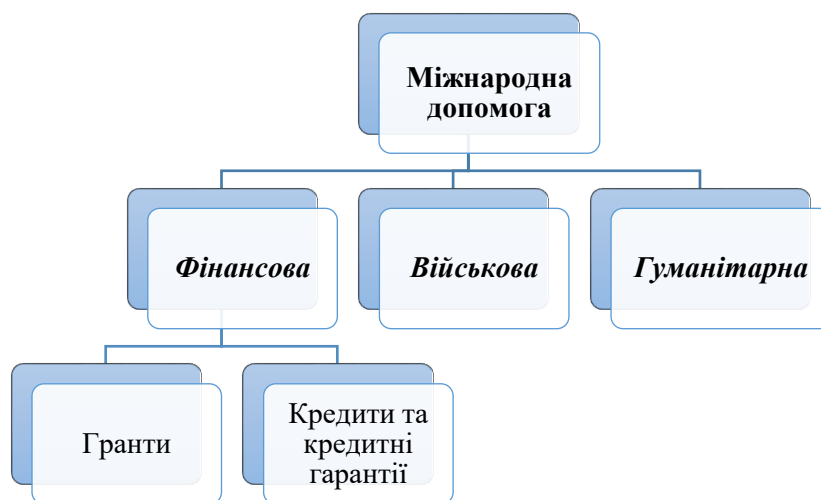

Рис. 2. Види міжнародної допомоги під час російсько-української війни, наданої Україні (складено авторами)

Підтримка макрофінансового управління та діяльності уряду є ключовим пріоритетом економічної політики під час війни задля обмеження негативного впливу зростання цін, пом'якшення інфляції та зменшення темпів зростання рівня безробіття та бідності.

Першочерговим завданням є порятунок життів цивільного населення, доставки медичного обладнання та медичних працівників для надання невідкладної допомоги у районах, що постраждали від конфлікту. Система соціального захисту надає фінансову підтримку домогосподарствам, які стикаються з фінансовими труднощами, та внутрішньо переміщеним особам (ВПО), що потребують як грошової допомоги, так і забезпечення житлом.

Пріоритетним завданням є відновлення роботи об'єктів критичної інфраструктури, зокрема щодо послуг електропостачання, у зв'язку з масштабними обстрілами і руйнуванням 40% енергосистеми України. З метою підтримки функціонування логістичних шляхів для забезпечення перевезення критично важливих товарів та евакуації цивільного населення виконується негайний ремонт критичних пошкоджень транспортної інфраструктури, а також використовуються тимчасові рішення для відновлення мобільності (наприклад, будівництво збірних мостів).

Збереження виробничо-економічного потенціалу – найбільш складна до виконання ціль, адже великі підприємства (до прикладу, металургійний комбінат “Азовсталь”) не підлягають релокації з регіонів, де ведуться активні бойові дії до більш безпечних регіонів. Релокувати можна підприємства малого та середнього бізнесу частково або повністю з їх виробничими потужностями. Окрім того, дії агресора призвели до того, що за кордон виїхало, за оцінками експертів, близько 7 млн українців, і хоча 90% з них – жінки і діти, проте це має негативний вплив на поточний та перспективний стан людського потенціалу України [2, 4].

Так, допомога іноземних партнерів та міжнародних організацій поділяється на військову,

гуманітарну та фінансову (рис. 2). Загалом допомогу Україні в тому або іншому вигляді надали більше п'ятдесяти країн світу, зокрема гуманітарну та фінансову – понад 30 іноземних компаній, а також низка міжнародних організацій.

Фінансова допомога – макрофінансування, яке надають міжнародні організації (МВФ, Світовий банк, Європейський інвестбанк тощо), а також уряди інших країн (США, держав ЄС). Ця допомога надходить на рахунки Державної казначейської служби України, а потім розподіляється залежно від потреб чи їхнього цільового призначення. Макрофінансова підтримка складається з грантів (безповоротна допомога) та кредитів (отримуються на пільгових умовах, на поворотній основі). Частка грантів становить близько 40%, а 60% – це кредити та кредитні гарантії (рис. 2). Другий вид допомоги – військова. Країни-партнери, які постачають Україні озброєння та військово спорядження, обліковують військову підтримку у грошовому еквіваленті. Деякі країни-партнери розміщують замовлення у виробників, які виробляють продукцію військового призначення для України [14]. Міжнародна гуманітарна допомога – комплексний механізм, що охоплює не лише численних донорів, але і процеси збору та формування потреб, і логістику, що ускладнюється щодня через паливну кризу, руйнування транспортної інфраструктури та активні бойові дії та їхні гуманітарні наслідки [5, 6].

Нами проаналізовано види надання допомоги Україні у розрізі країн, загалом Україна отримує допомогу від 52 країн. Зокрема, фінансова допомога надходить від 13 країн, що складає 25,0% від загальної кількості країн-партнерів. Військову допомогу Україні надають 34 країни (65,38% від загальної кількості країн-донорів). До надання гуманітарної допомоги долучається 40 країн, що складає 76,92% від загальної кількості країн-партнерів (рис. 3).

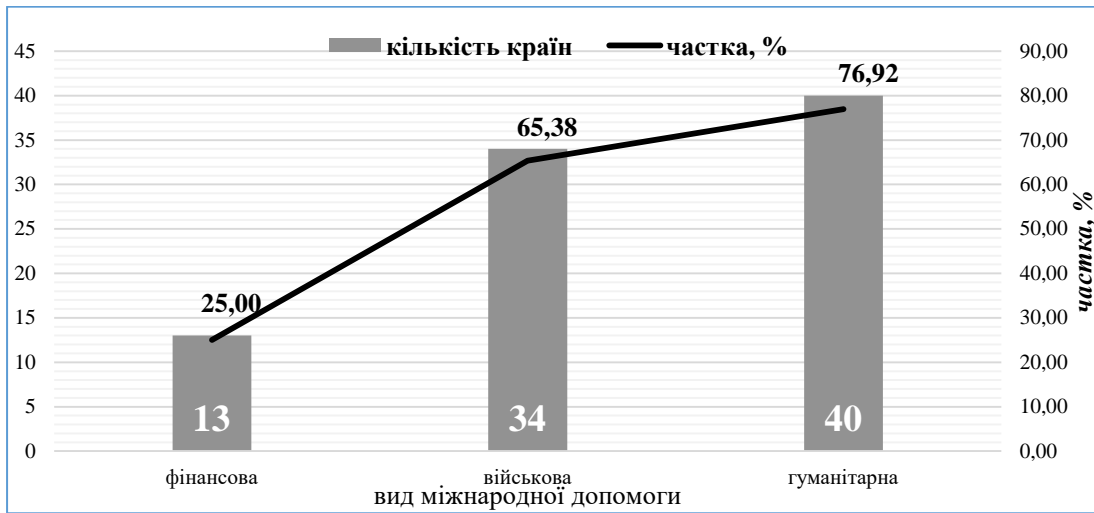

Рис. 3. Кількість та частка країн, які надають міжнародну допомогу Україні за 9 місяців 2022 р.
(складено за даними [1])

Найбільш активними країнами-партнерами, які надають 3 види благодійної допомоги Україні, є: Велика Британія, Данія, Канада, Німеччина, Південна Корея, Польща, Словенія, США, Франція, Японія.

Фінансову та військову допомогу надають Латвія, Литва, Нідерланди. Військову і гуманітарну – Австралія, Австрія, Іспанія, Італія, Нова Зеландія, Норвегія, Румунія, Туреччина, Фінляндія, Хорватія, Чехія, Швеція. Виключно військову допомогу надають Албанія, Бельгія, Греція, Ірландія, Ісландія, Люксембург, Португалія, Словаччина. Виключно гуманітарну допомогу надають Азербайджан, Аргентина, Болгарія, Бразилія, Ватикан, Ізраїль, Індія, Казахстан, Китайська Народна Республіка, Кіпр, Колумбія, Косово, Пакистан, Таїланд, Тайвань, Угорщина, Узбекистан, Швейцарія. З 194 країн світу (192 членів ООН) (за виключенням Росії) Україні надають підтримку 52 країни, в тому числі 10 з них надають як військову, так і гуманітарну і фінансову допомогу [8]. Це є свідченням того, що весь цивілізований світ визнає, яку загрозу несе Росія фундаментальним демократичним цінностям, правам і свободам людини,

глобальній безпеці та світовій економіці. За даними онлайн-платформи Statista, яка спеціалізується на формуванні міжнародних статистичних даних, нами проаналізовано структуру міжнародної допомоги від зарубіжних партнерів.

Загалом впродовж війни з 24 лютого по 20 листопада 2022 р. міжнародними партнерами було надано 113,14 млрд євро, в тому числі фінансової допомоги – на 55,39 млрд євро (або 48,96%), гуманітарної допомоги – 16,87 млрд євро (або 14,83%), військової допомоги – 40,97 млрд євро (36,21%) (рис. 4) [1]. Найбільшу суму фінансової підтримки за вказаний період Україні було надано від США, загалом 47,81 млрд євро, зокрема фінансової допомоги – на 15,05 млрд євро (або 31,48%), гуманітарної допомоги – 9,90 млрд євро (або 20,71%), військової допомоги – 22,86 млрд євро (47,81%). Євросоюз теж надає суттєву підтримку Україні, так, загальна сума наданої за досліджуваний період допомоги складає 34,99 млрд євро, в тому числі фінансової допомоги – 30,33 млрд євро (або 86,65%), гуманітарної допомоги – 1,57 млрд євро (або 4,49%), військової допомоги – 3,10 млрд євро (8,86%).

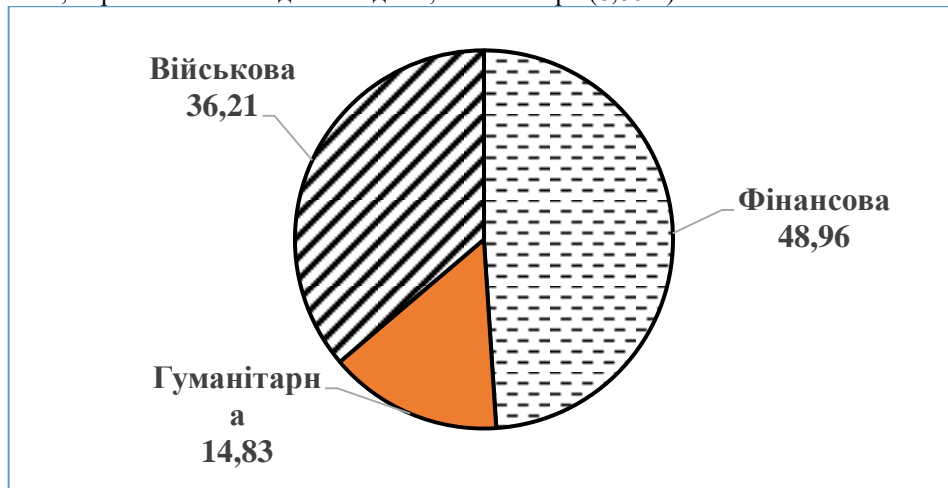

Рис. 4. Структура міжнародної допомоги країн світу Україні за 9 місяців 2022 р.
(складено за даними [1])

Бачимо, що країни Євросоюзу більшою мірою сконцентровані на наданні фінансової допомоги для покриття дефіциту державного бюджету України з огляду на зменшення ВВП, а відтак і доходів держави та збільшення видатків на фінансування потреб армії та проведення робіт щодо відновлення об'єктів критичної інфраструктури. Сполучені Штати Америки формують пакет міжнародної допомоги, у більшій мірі акцентуючись на військовій допомозі задля забезпечення потреб ЗСУ у протистоянні країні-агресору.

Окрім цього, є ще низка країн, які надають допомогу Україні; вона є меншою, ніж надана Євросоюзом та США, проте для нашої країни вона є важливою. Адже у такий спосіб країни-партнери не лише підтримують фінансову спроможність та обороздатність України у протистоянні агресору, а й демонструють солідарність у боротьбі за демократичні цінності та глобальну безпеку.

Забезпечення надання країнами-партнерами допомоги Україні сприяє збалансуванню дефіциту державного бюджету України, забезпеченню потреби військових та гуманітарних потреб, які суттєво збільшилися з огляду на ведення військових дій країною-агресором та знищення закладів освіти, об'єктів критичної інфраструктури та медичних закладів.

Надання оцінки міжнародної допомоги в абсолютних показниках, яка надана нами вище, є важливим, проте, на нашу думку, не менш важливою є порівняльна оцінка наданої країнами допомоги у відносних показниках, зокрема по відношенню до основного макроекономічного показника – валового внутрішнього продукту. За даними онлайн-платформи Statista, яка спеціалізується на формуванні міжнародних статистичних даних, нами проаналізовано дані про співвідношення наданої міжнародної допомоги країнами-партнерами до їх ВВП (рис. 5) [1].

Як свідчать дані рис. 5, рівень допомоги до ВВП є найвищим у країнах Балтії: Естонії – 1,1%, Латвії – 0,93%, Литви – 0,46% та Польщі – 0,5%, в десятку країн за найвищим рівнем суми допомоги до ВВП увійшли Норвегія – 0,34%, Велика Британія – 0,26%, Чехія – 0,24%, Канада – 0,23%, США – 0,23%, Словаччина – 0,21%.

Порівняємо величину міжнародної допомоги країн-лідерів за абсолютними і відносними показниками: США надали допомоги на 47,81 млрд євро, а частка допомоги до ВВП складає 0,23% (9 місце у рейтингу серед 34), Естонія надала допомоги на 1,1% до ВВП, а сума допомоги складає 0,34 млрд євро (16 місце серед 34 країн у рейтингу) (рис. 6).

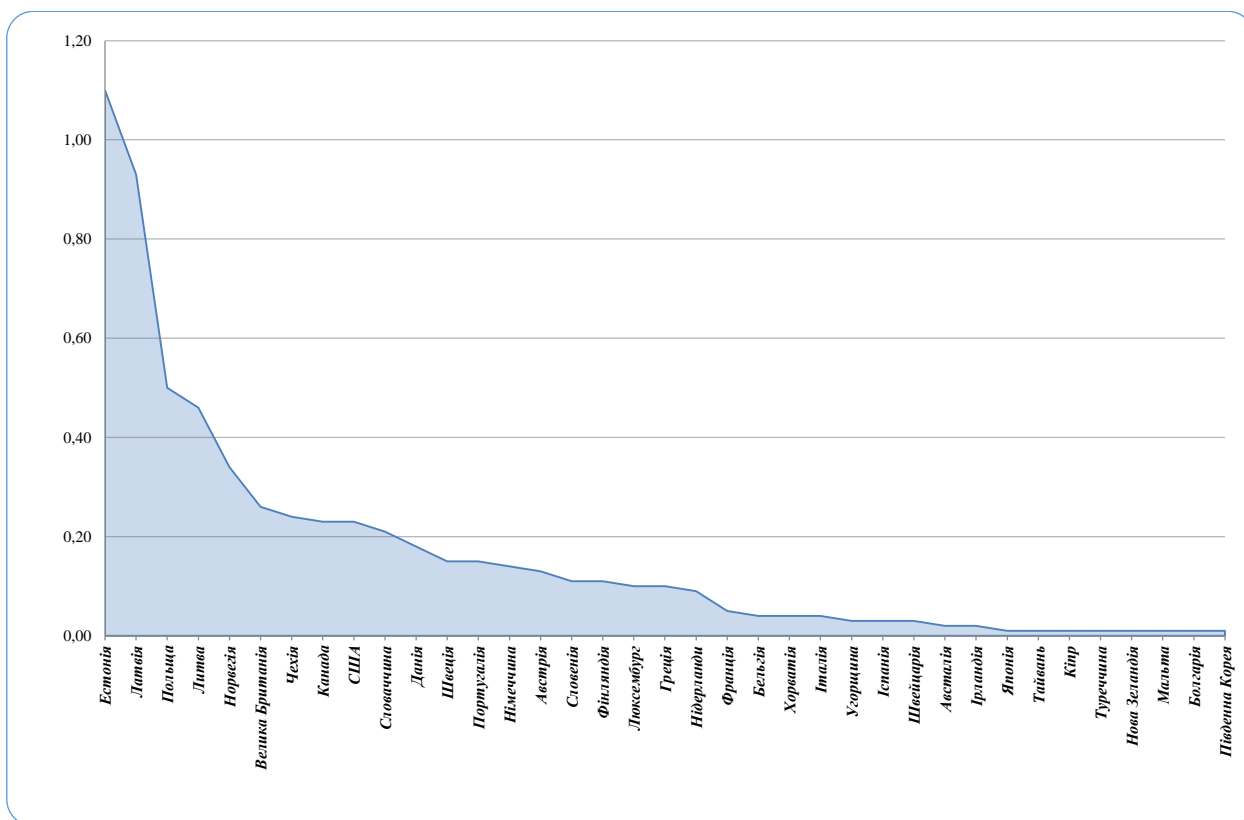

Рис. 5. Рівень міжнародної допомоги Україні країнами-партнерами до ВВП за 9 місяців 2022 р. (складено за даними [1])

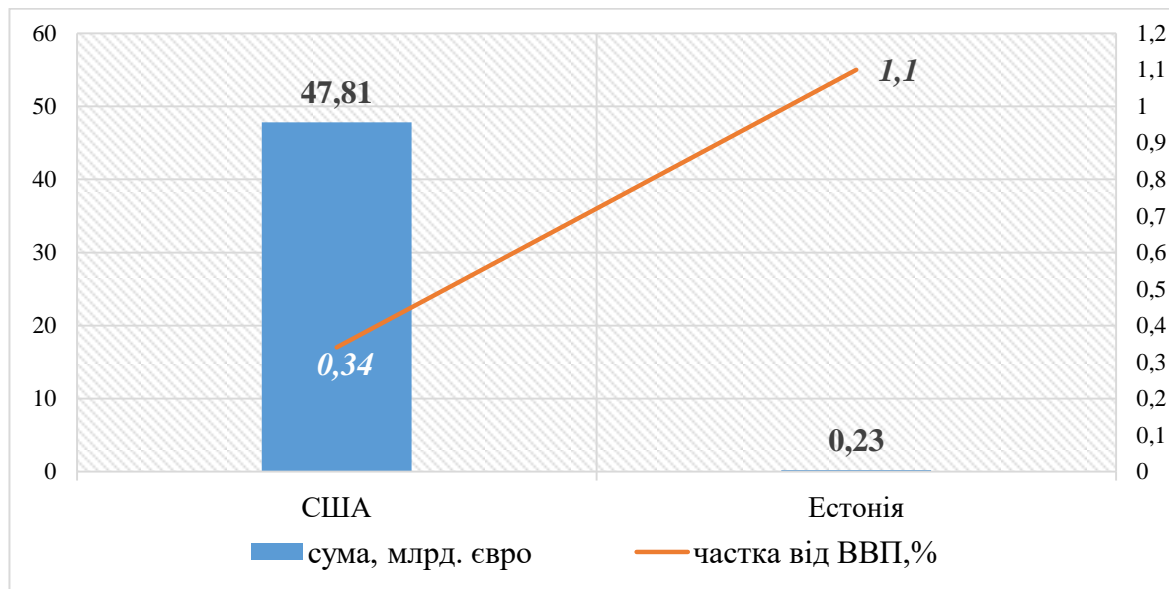

Рис. 6. Рівень міжнародної допомоги Україні США та Естонії до ВВП за 9 місяців 2022 р.*
(складено за даними [1]) * вісь зліва - сума, млрд євро, справа – рівень допомоги до ВВП, %

Таким чином, порівняння показників міжнародної допомоги в абсолютних і відносних показниках демонструє так званий рейтинг дружності країн-партнерів, адже демонструє, що країни Балтії, Польща, Норвегія та Велика Британія надали допомоги на суму, меншу, ніж США та Євросоюз, проте по відношенню до суми їх ВВП рівень допомоги є більшим.

Важливою передумовою перемоги України, її повоєнного відновлення є подальша фінансова, гуманітарна та військова підтримка усіх країн цивілізованого світу. Адже протистояння державі-агресору, державі-спонсору тероризму, влада якої нехтує найголовнішими загальносуспільними цінностями, правами і свободами громадян, є надскладним випробуванням. Проте народ України демонструє громадянську єдність, безпрецедентну фінансову підтримку Збройних Сил України, які звитязно захищають нашу землю від окупантів та агресорів. Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни [10].

Основними завданнями Ради є:

1) розроблення плану заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей із дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини;

2) визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та

реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди;

3) підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [10].

На Міжнародній конференції з питань відновлення України Ukraine Recovery Conference (URC), яка відбулася 4-5 липня 2022 року в Лугано, Швейцарія, було представлено українську дорожню карту післявоєнної відбудови України, а також обговорено план та запропоновано зібрати кошти для відновлення України. Цей план назвали "планом Маршалла" для України.

Після заходу в Лугано міжнародне співтовариство надавало значну надзвичайну допомогу Україні. Але масштаб потреб щодо стабілізації та відновлення, яких Україна потребує після російських атак, вимагає більш широкої мобілізації держав та приватного сектору. Україна вже запропонувала ініціативи для подальшого руху у відбудові відповідно до цих принципів і зобов'язань, незважаючи на обставини війни [9].

21-22 червня 2023 року Велика Британія спільно з Україною провели у Лондоні міжнародну Конференцію з питань відновлення України (URC 2023).

URC 2023 зосереджена на мобілізації міжнародної підтримки для економічної та соціальної стабілізації України та подальшого процесу відновлення від наслідків війни, у тому числі шляхом екстреної допомоги для негайних потреб та фінансування участі приватного сектору в процесі відновлення.

Цільовий План відновлення України – це унікальний шанс не тільки відшкодувати збитки, завдані війною, а й прискорити економічне зростання та підвищити якість життя [12].

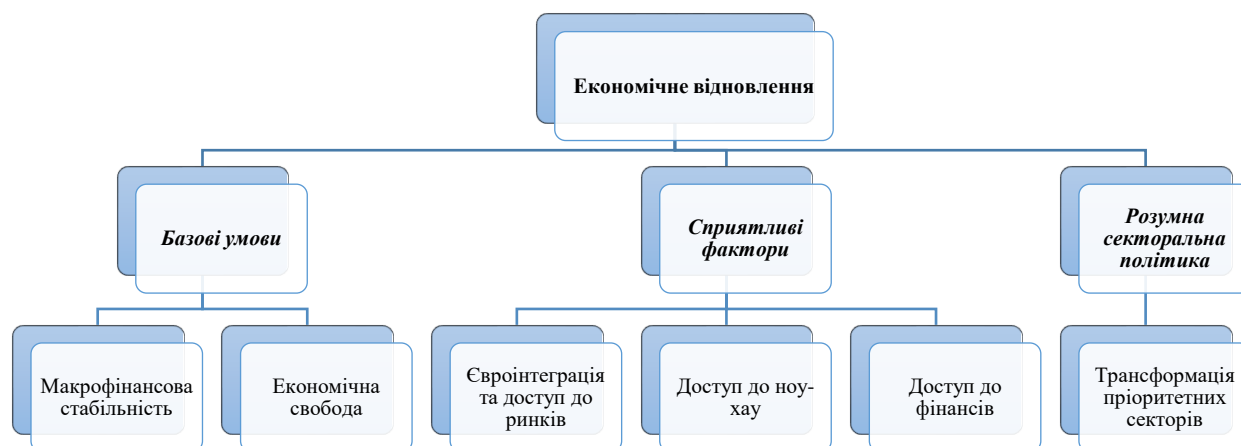

Рис. 7. Стратегія економічного відновлення України відповідно до Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022), Лугано (складено за даними [13])

Таблиця 1

Потенційна структура фінансування (без оборони і безпеки) у 2022-2032 рр.*

Підтримка партнерів	2022 р.	2023-2025 рр.	2026-2032 рр.	Разом
Партнерські гранти	~60-65	~100-150	~100-150	~250-300
Партнерські позики / акціонерний капітал	-	~100-150	~100-150	~200-300
Приватні інвестиції	-	>50	>200	>250
Разом				750

* Табл. 1 складена за даними [15]

Після ефективних економічних заходів у воєнний час Україні терміново потрібні інноваційні рішення для відновлення та модернізації економіки. Жага України до свободи та самоорганізації у поєднанні з безпрецедентним глобальним партнерством дає унікальну можливість стати світовим лідером у сфері інновацій та сталого економічного процвітання. Стратегічний план відновлення узгоджується з роботою Національної ради відновлення та Декларацією Лугано. У ньому окреслено шість ключових пріоритетних напрямків відновлення економіки України (рис. 7).

За оцінками Світового банку, ВВП України впаде більш ніж на 45%. Видатки бюджету зросли майже вдвічі через збільшення витрат на оборону, а також на підтримку бізнесу/гуманітарну підтримку. Прогнозується зниження надходжень до бюджету через зменшення надходжень від податку на прибуток та тимчасове скасування митних зборів та ПДВ на імпорт. За результатами 2022 року дефіцит бюджету може перевищити 45 млрд доларів.

Це спонукає до наступних ініціатив:

1) забезпечити стабільність фінансування державного бюджету воєнного часу (переговори про надання грантів та позик; перегляд звільнень від податків та зборів);

2) підвищити ефективність державних фінансів (ефективність податкової системи, зниження державних витрат, ризик суверенного боргу);

3) розвивати фінансово-банківський сектор (очищення сектору, ефективне управління державними банками, сприяння банківському фінансуванню).

Макрофінансова стабільність, а також ефективний фінансово-банківський сектор сприятимуть належному функціонуванню Держави, відновленню ділової активності, підвищенню довіри інвесторів та забезпеченню сталого економічного зростання. Загалом потреба у фінансуванні складає 750 млрд дол. США (табл. 1).

Міжнародні партнери можуть підтримати Україну на шляху до повного економічного відновлення, використовуючи такі інструменти:

1) надання макрофінансової допомоги для підтримки стабільності;

2) надання технічної допомоги, зосередженої на узгодженні законодавства ЄС;

3) використання спеціальних фінансових інструментів ЄС та МФО для забезпечення галузевої трансформації, сумісної з ЄС;

4) страхування військових ризиків для відновлення зруйнованих активів та нових інвестицій;

5) залучення інституційних інновацій ЄС для забезпечення участі України в інституціях ЄС під час процесу вступу;

6) впровадження спільних партнерських проєктів для сприяння передачі знань та міжлюдським контактам (схема волонтерства для молодих громадян ЄС, шкільні та університетські обміни,

програми професійного навчання для молодих українських спеціалістів та підприємців).

Учасники Міжнародної конференції з питань відновлення України: підтвердили повну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів і повагу до міжнародного права, зокрема міжнародного гуманітарного права; визнали, що військова агресія Російської Федерації проти України, зокрема навмисне націлювання на цивільне населення, спричинила значні людські втрати, катастрофічне руйнування інфраструктури, шкіл, лікарень, житла цивільних осіб та культурної спадщини, гостру гуманітарну кризу, глибокі економічні та фінансові втрати для України і дестабілізувала глобальні ланцюги постачання та поставила під загрозу світову продовольчу безпеку; зобов'язалися підтримувати Україну протягом усього її шляху – від раннього і до довгострокового – відновлення та пов'язувати це з європейською перспективою України та її статусом країни-кандидата у члени ЄС.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. У процесі проведення теоретичного дослідження нами встановлено: у глобальному суспільстві відбувається зміна конфігурації ролі провідних країн світу, що породжує нові підходи до ведення зовнішньої політики, серед яких прогресуючим є політика розвитку і зовнішня допомога як її основний інструмент.

У сьогоднішніх умовах міжнародна допомога – це ресурсна база, яка надається для реконструкції інфраструктури, інституцій, економіки, щоб подолати наслідки війни. Масштаби і наслідки війни ставлять під загрозу результати соціально-економічного розвитку України, дестабілізують виробництво, порушують канали торгівлі (зокрема, експортні), зменшують інвестиції та призводять до відтоку людського капіталу. Це, у свою чергу, впливає на зменшення ВВП, доходів державного бюджету, кількості платників податків, водночас зростає рівень безробіття та індекс цін. Сукупний вплив цих факторів призводить до соціально-економічної кризи в державі, подолання якої в умовах продовження війни і лише власними силами є неможливим.

Відтак фінансова допомога міжнародних партнерів - необхідна умова забезпечення життєздатності української економіки та обороноздатності української армії. Встановлено, що з 194 країн світу (192 членів ООН) (за виключенням Росії) Україні надають підтримку 52 країни, в тому числі 10 з них надають як військову, так і гуманітарну і фінансову допомогу. Це є свідченням того, що весь цивілізований світ визнає, яку загрозу несе Росія фундаментальним демократичним цінностям, правам і свободам людини, глобальній безпеці та світовій економіці. Порівняння показників міжнародної допомоги в абсолютних і відносних показниках демонструє так званий рейтинг дружності країн-партнерів, адже демонструє, що країни Балтії, Польща, Норвегія та Велика Британія надали допомоги на суму, меншу, ніж США та Євросоюз, проте

по відношенню до суми їх ВВП рівень допомоги є більшим.

У перспективі міжнародні партнери можуть підтримати Україну на шляху до повного економічного відновлення, використовуючи такі інструменти: надання макрофінансової допомоги для підтримки стабільності; надання технічної допомоги, зосередженої на узгодженні законодавства ЄС; використання спеціальних фінансових інструментів ЄС та МФО для забезпечення галузевої трансформації, сумісної з ЄС; страхування військових ризиків для відновлення зруйнованих активів та нових інвестицій; залучення інституційних інновацій ЄС для забезпечення участі України в інституціях ЄС під час процесу вступу; впровадження спільних партнерських проєктів для сприяння передачі знань та міжлюдським контактам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобальний статистичний інтернет-портал Statista. URL: <https://www.statista.com>.
2. Грицун В. В. Міжнародна фінансова допомога ЄС. *Економічний вісник*. Серія : Фінанси, облік, оподаткування. 2021. Вип. 8. С. 52-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2021_8_8.
3. Допомога, відновлення та стійка відбудова : Надання допомоги Україні у задоволенні невідкладних та середньострокових економічних потреб / Неофіційний концептуальний документ, підготовлений працівниками Групи Світового банку, представлений в якості контексту для Міністерського круглого столу на підтримку України на Весняних зборах МВФ і Світового банку 2022 року. World Bank. URL: <https://cutt.ly/D9i7sR5>.
4. Дугінець Г., Ніжейко К. Міжнародна технічна допомога в повоєнній відбудові України. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 3. С. 36-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_3_4.
5. Квятковська О. В. Офіційна допомога як функціональний інструмент реалізації політики міжнародного розвитку. *Панорама політологічних студій*. 2013. Вип. 10. С. 36-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_7.
6. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї / Україна, Російська Федерація, Великобританія, США; Меморандум, Міжнародний документ від 05.12.1994 // Офіційний сайт ВРУ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.
7. Міжнародна конференція з питань реформ в Україні Ukraine Recovery Conference (URC). URL: <https://ua.urc2022.com>.
8. Офіційний сайт Генеральної асамблеї ООН. URL: <https://www.un.org/ru/ga/25/docs/25res.shtml>.
9. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) “Декларація Лугано” Лугано, 4-5 липня 2022 р. URL: <https://cutt.ly/L9i7xkb>.
10. Положення про Національну раду з відновлення України від наслідків війни, затверджене

Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 // Офіційний сайт ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.

11. Про затвердження Переліку територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 23 серпня 2022 року / Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №75 від 24.04.2022 р. // Офіційний сайт ВРУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-22#Text>.

12. Проект Плану відновлення України (матеріали за тематичними розділами), липень 2022 р. URL: <https://ua.urb2022.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>.

13. Проект Плану відновлення України / Національна рада з відновлення України, липень 2022 р. URL: <https://cutt.ly/hwfaFIpO>.

14. Пшеничний П. Грошей багато не буває. Від кого та на яких умовах Україна отримує фінансову допомогу. *Економіка*, 07 вересня 2022. URL: <https://cutt.ly/ZwfaF1ik>.

15. Стратегічний брифінг “Економічне відновлення”, Лугано (Швейцарія), липень 2022 р. URL: <https://cutt.ly/WwfaGapD>.

16. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., Loboda, N. Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 2023. Vol. 18, No. 4. Pp. 1097-1102.

REFERENCES

1. Global'nyj statystychnyj internet-portal Statista, available at: <https://www.statista.com>.

2. Hrytsun, V. V. (2021), Mizhnarodna finansova dopomoha YeS, *Ekonomichnyj visnyk*. Seriya : Finansy, oblik, opodatkovannia., vyp. 8, s. 52-61, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2021_8_8.

3. Dopomoha, vidnovlennia ta stijka vidbudova : Nadannia dopomohy Ukraini u zadovolenni nevidkladnykh ta sereďn'ostrokovykh ekonomichnykh potreb / Neofitsijnyj kontseptual'nyj dokument, pidhotovlenyj pratsivnykamy Hrupy Svitovoho banku, predstavlenyj v iakosti kontekstu dlia Ministers'koho kruhloho stolu na pidtrymku Ukrainy na Vesnianykh zborakh MVF i Svitovoho banku 2022 roku. World Bank., available at: <https://cutt.ly/D9i7sR5>.

4. Duhinets' H. and Nizhejko K. (2022), Mizhnarodna tekhnichna dopomoha v povoiennij vidbudovi Ukrainy, *Scientia Fructuosa*, № 3, s. 36-49, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_3_4.

5. Kviatkovs'ka, O. V. (2013), Ofitsijna dopomoha iak funktsional'nyj instrument realizatsii poli-

tyky mizhnarodnoho rozvytku, *Panorama politolohichnykh studij*, vyp. 10, s. 36-46, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pps_2013_10_7.

6. Memorandum pro harantii bezpeky u zv'iazku z pryednanniam Ukrainy do Dohovoru pro nerozpozvsudzhennia iadernoi zbroi / Ukraina, Rosijs'ka Federatsiia, Velykobrytaniia, SSHA; Memorandum, Mizhnarodnyj dokument vid 05.12.1994 // Ofitsijnyj sajt VRU, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.

7. Mizhnarodna konferentsiia z pytan' reform v Ukraini Ukraine Recovery Conference (URC), available at: <https://ua.urb2022.com>.

8. Ofitsijnyj sajt Heneral'noi asamblei OON, available at: <https://www.un.org/ru/ga/25/docs/25res.shtml>.

9. Pidsumkovyj dokument Mizhnarodnoi konferentsii z pytan' vidnovlennia Ukrainy (URC 2022) “Deklaratsiia Luhano” Luhano, 4-5 lypnia 2022 r., available at: <https://cutt.ly/L9i7xkb>.

10. Polozhennia pro Natsional'nu radu z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv vijny, zatverdzhene Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 21 kvitnia 2022 roku № 266/2022 // Ofitsijnyj sajt VRU, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.

11. Pro zatverdzhennia Pereliku terytorial'nykh hromad, iaki roztashovani v rajoni provedennia voien'nykh (bojovykh) dij abo iaki перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 23 серпня 2022 року / Nakaz Ministerstva z pytan' reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorij Ukrainy №75 vid 24.04.2022 r. // Ofitsijnyj sajt VRU, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0453-22#Text>.

12. Proiekt Planu vidnovlennia Ukrainy (materialy za tematychnymy rozdilamy), lypen' 2022 r., available at: <https://ua.urb2022.com/plan-vidnovlennya-ukrayini>.

13. Proiekt Planu vidnovlennia Ukrainy / Natsional'na rada z vidnovlennia Ukrainy, lypen' 2022 r., available at: <https://cutt.ly/hwfaFIpO>.

14. Pshenychnyj P. Hroshej bahato ne buvaie. Vid koho ta na iakykh umovakh Ukraina otrymuie finansovu dopomohu, *Ekonomika*, 07 veresnia 2022, available at: <https://cutt.ly/ZwfaF1ik>.

15. Stratehichnyj bryfinh “Ekonomichne vidnovlennia”, Luhano (Shvejtsariia), lypen' 2022 r., available at: <https://cutt.ly/WwfaGapD>.

16. Bondaruk T., Medynska T., Nikonenko U., Melnychuk I. and Loboda N. (2023), Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions, *International Journal of Sustainable Development and Planning*, vol. 18, No. 4, pp. 1097-1102.

Стаття надійшла до редакції 18 липня 2023 року